

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Nadzieja dla Judasza, czyli od postaci biblijnej do relacji chrześcijańsko-żydowskich

Author: Magdalena Ochwat

Citation style: Ochwat Magdalena. (2014). Nadzieja dla Judasza, czyli od postaci biblijnej do relacji chrześcijańsko-żydowskich. W: D. Krzyżyk, B. Niesporek-Szamburska (red.), "Językowe, literackie i kulturowe ścieżki edukacji polonistycznej (tradycja i współczesność) : księga jubileuszowa dedykowana Profesor Helenie Synowiec w czterdziestolecie pracy naukowej i dydaktycznej" (S. 99-107). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Magdalena Ochwat

Nadzieja dla Judasza, czyli od postaci biblijnej do relacji chrześcijańsko-żydowskich

*Jak czas nieskończony, tak w nieskończoność trwać będą
opowieści o zdradzie Judasza.*

Leonid Andriejew¹

Wprowadzenie

Biblia jako kod kultury stanowi nieprzerwane źródło aktywności twórczej. Na jej kanwie powstały setki dzieł literackich, malarskich, muzycznych czy filmowych. Z jej inspiracji zrodziły się i rodzą się nadal utrwalone formuły językowe, a także archetypy, przekonania, stereotypy czy typy zachowań ludzkich. Historia Judasza, niezwykle zresztą nośna, stanowi znakomity tego przykład — mówi bowiem o postawie człowieka, o jego fundamentalnych wyborach, dylematach, o relacji z Bogiem i z innymi. Ponadto motyw ten wychodzi poza obszar religijny, zadomowił się na gruncie społecznym, jest także wyraźnie obecny w dyskursie politycznym. Zaczął żyć własnym życiem, znajdując trwałe miejsce w powszechnej świadomości. Od dłuższego czasu frapuje mnie pytanie o przyczynę tego, że ów tajemniczy apostoł staje się nośnikiem tak wielu sensów, rodzajem wielogłosowego, mocno ekspansywnego znaku już nie tylko teologicznego, lecz także kulturowego.

¹ Cytat pochodzi z opowiadania *Judasz Iszkarjot*, które znajduje się w zbiorze: L. ANDRIEJEW: *Śmierć Gulliwera*. Przekł. J. PAŃSKI. Warszawa 1975, s. 429.

O Judaszu warto mówić na lekcji języka polskiego, ponieważ jest on przykładem postaci typicznej, nie odwołuje się do jednostkowego przypadku syna Szymona z Karioth — mit Judasza został rozciągnięty na cały naród żydowski. Jego biblijne określenia związane z opętaniem, ze zdradą, z chciwością mają charakter symboliczny, zachowały walor „odwiecznej prawdy”, tkwią bowiem mocno zakorzenione w religii, a jej autorytet w dużej mierze przyczynia się do trwałości negatywnego wizerunku narodu żydowskiego². Jak pisze Henryk Grynberg w swym zbiorze esejów pt. *Prawda nieartystyczna* — od Greków ciągną się dzieje budowania zbieżności imienia Judasz (hebrajskie *Jehuda*) z wyrazem *judaizm* oraz niemieckim *Jude*. Cytując za Grynbergiem, „Słowo to bardzo przypadło do gustu szmalcownikom w czasie okupacji — byli przekonani, że »Judasza« wydać nie grzech”³. Również propaganda III Rzeszy widziała w Judaszu archetyp złego Żyda, który kradnie, oszukuje i zdradza⁴. Iskariota stał się więc synonimem Żydów, a reszta apostołów w powszechnej świadomości przestała nimi być, „Żydzi to bardziej naród Judasza aniżeli naród Jezusa”⁵ — czytamy w książce Aleksandra Klugmana pt. *Żyd — co to znaczy?*. Jednym ze źródeł antyjudaizmu⁶, czyli uzasadnianej religijnie wrogości, były, i nadal są, interpretacje Ewangelii, które obarczają wszystkie pokolenia wyznawców religii mojżeszowej zbiorową odpowiedzialnością za śmierć Chrystusa,

² Zob. A. CAŁA: *Żyd — wróg odwieczny? Antysemityzm w Polsce i jego źródła*. Warszawa 2012, s. 692.

³ H. GRYNBERG: *Prawda nieartystyczna*. Warszawa 1994, s. 104. Cyt. za: S. BURYŁA: *Antyjudaizm czy antysemityzm? Kilka znaków zapytania*. „Studia Judaica” 2004, nr 1 (13), s. 98.

⁴ Por. D. BRUNCZ: *Kim był Judasz Is(z)kariota — Ewangelia Judasza*. <http://www.ekumenizm.pl/article.php?story=20040408144113137> [data dostępu: 2.02.2013].

⁵ A. KLUGMAN: *Żyd — co to znaczy?*. Warszawa 2003, s. 207.

⁶ „Antyjudaizm i Antysemityzm to terminy, których znaczenie wciąż nie jest jednoznaczne [...]. Antyjudaizm nie określał wyłącznie aspektów religijnych i teologicznych, choć od czasów św. Augustyna Kościół oficjalnie nie akcentował aspektu rasy. Antysemityzm zaś odnosi się do rasy, obejmując wszystkie ludy wywodzące się od Sema, a więc również Arabów. Nikt jednak nigdy nie użył tego terminu w odniesieniu do innego narodu niż Żydzi [...]. Wzajemne oddziaływanie antyjudaizmu i antysemityzmu można określić również jako stopniowe zacieranie granic między tymi zjawiskami, widoczne szczególnie w kulturze ludowej. Zacieranie się różnic pomiędzy teologicznie pojmowanym antyjudaizmem a laickim antysemityzmem stworzyło nierozrwalny konglomerat”. A. NAWROCKI: *Antyjudaizm, antysemityzm, antysyjonizm — ewolucja nienawiści*. <http://www.magazyncel.pl/antyjudaizm-antysemityzm-antysyjonizm-ewolucja-nie> [data dostępu: 8.03.2014]. Portal chrześcijański *Cel* jest kontynuacją wydawanego od 2004 do czerwca 2012 roku kwartalnika „Magazyn Chrześcijański CEL”.

a za bezpośredniego sprawcę uznają dwunastego apostoła, który wpłynął na stosunki chrześcijańsko-żydowskie⁷.

Aktualnie jesteśmy świadkami wyraźnej „rehabilitacji Judasza”⁸, głoszonej nie tylko przez uczonych, religioznawców, ale także duchownych i przedstawicieli komisji watykańskich. Dokładna lektura tekstu biblijnego oraz badania egzegetyczne dowodzą bowiem, że wizerunek Judasza nie jest tak jednoznaczny, jak by to się mogło wydawać na pierwszy rzut oka. Zastanawia np. to, że Bóg pozwolił, aby Szatan zawładnął duszą Judasza. Iskariota dostępuje zaszczytu obecności na pierwszej w dziejach Eucharystii. Zwraca uwagę także fakt, że umiera on w tym samym czasie, kiedy dokonuje się ofiara na krzyżu. Można zatem powiedzieć, iż Chrystus w jakimś sensie włączył go w pełnię zbawienia świata — przekonuje znany ekumenista, teolog, ksiądz Waław Hryniewicz⁹. Twierdzi on także, że nie można mówić o grzechu, lecz co najwyżej o błędzie Judasza — Iskariota mógł stać się ofiarą fałszywej ideologii mesjańskiej. Wydając Jezusa w ręce wrogów, chciał nakłonić go do wkroczenia na drogę mocy i cudu, w ten sposób przyspieszyć godzinę nadejścia należącej mu chwały dla zbawienia świata. Waław Hryniewicz podkreśla, że właśnie w tym tkwił błąd Judasza wynikający bardziej z głosu rozumu niż serca i woli. Jacek Sieradzan, autor wielu tekstów naukowych o Judaszu, przywołuje również inne bardzo ciekawe filologiczne argumenty, broniące apostoła. Píše, że ewangelisci, określając czyn Judasza, użyli w tekście oryginalnym czasownika greckiego *paradidomi*, który tłumaczy się jako *zdrada*, ale ma on też sens przekazania, co odzwierciedla znaczenie prawne — *oddać, powierzyć, podać do sądu*, również *upowszechniać*. Jak widać, pole semantyczne tego słowa jest bardzo szerokie — od ogólnego wydania aż do zdrady. Analiza tekstów biblijnych pokazała, że aż w 27 przypadkach, w których to słowo wystąpiło bez związku z Judaszem, ma ono inne znaczenie: *przekazania*, a w przypadku, gdy dotyczy Iskarioty, jest prawie zawsze tłumaczone jako *zdrada*¹⁰.

⁷ Zob. A. CAŁA: *Żyd — wróg odwieczny?...*, s. 694.

⁸ Por. W. HRYNIEWICZ: *Tajemnica Kaina i Abła. Rozważania teologiczne*. „Więź” 1985, nr 10–12, s. 128–131. Waław Oszejca podejmuje odwrócony motyw Judasza w cyklu *Naszyjnik umiłowanego (Juda, Miłość, Przedostatnia rozmowa, Naszyjnik umiłowanego, Juda przyjdzie ostatni, Spadkobiercy, Kuszenie, Świadectwo, On jednak przyszedł, Ofiara zastępcza, Mnie się nie lękaj)*. J. SIERADZAN: *Judasz Iskariota — pierwsza ofiara czarnego PR*. „Albo albo” 2008, nr 3, s. 57–64.

⁹ Por. W. HRYNIEWICZ: *Tajemnica Kaina i Abła. Rozważania teologiczne...*, s. 131.

¹⁰ Zob. J. SIERADZAN: *Judasz Iskariota — pierwsza ofiara...*, s. 58. Por. również zapis jego wykładu „Sokrates, Budda i Jezus: od mitu do autorytetu”. <http://www>.

Również hierarchowie kościelni zaczęli żałować Judasza i ubolewać nad jego infamią. Walter Brandmüller, zwierzchnik Papieskiej Komisji ds. Nauk Historycznych, oraz o. Allen Morris zaproponowali ponowne odczytanie jego historii, które może sprawić, że wierzący spojrzą na niego bardziej przyjaźnie. Hierarchowie podkreślają, że „oczyszczenie” Judasza z zarzutów ułatwiłoby również stosunki żydowsko-chrześcijańskie, jako że dwunasty apostoł stał się, zdaniem wielu ekspertów, „pierwszą ofiarą rodzącego się antysemityzmu starożytnych chrześcijan”¹¹. W końcu przez wieki ukazywano Judasza jako kwintesencję zdraдлиwego judaizmu.

W historię Judasza wpisują się odmienne paradygmaty, które determinują różne wartościowanie tej postaci. Pierwszy, tradycyjny, kultywowany przez chrześcijańską ortodoksję, polega na grze pogłębionymi, negatywnymi schematami i kliszami z Biblii. Ten rodzaj charakterystyki dotyczy wizerunku Judasza potępianego, który za swój zły czyn doznaje zasłużonej kary. Szczególnie negatywny obraz dwunastego apostoła nakreśla czwarty ewangelista, Jan, który przedstawił go jako **diabła** wśród apostołów. Na kartach Biblii odnajdujemy także różne przyczyny uzasadniające jego zdradę. W najstarszej Ewangelii św. Mateusza czytamy, że zdradził, dowiedziawszy się, że Chrystus ma umrzeć śmiercią haniebną na krzyżu. Kolejną motywacją było wstąpienie w Iskariotę Szatana oraz pobudki mówiące o jego złodziejstwie i **chciwości**:

Na to rzekł Judasz Iskariota, jeden z uczniów Jego, ten, który miał Go wydać: Czemu to nie sprzedano tego olejku za trzysta denarów i nie rozdano ich ubogim? Powiedział zaś to nie dlatego, jakoby dbał o biednych, ale ponieważ był złodziejem, i mając trzos, wykrał to, co składano.

J 12, 4–7¹²

Jednak w pozostałych synoptycznych Ewangeljach czytamy o innym zachowaniu w Betanii:

wszyscy mówili z oburzeniem między sobą: na cóż ta strata olejku. Przecież można było ten olejek sprzedać drożej niż za trzysta denarów i rozdać ubogim.

Mk 14, 5

labodram.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1139:wyklad-jacka-sieradzana-zapis&catid=76&Itemid=207 [data dostępu: 2.02.2013].

¹¹ Por. <http://www.ekumenizm.pl/article.php?story=20060112224300657> [data dostępu: 2.02.2013].

¹² Wszystkie cytaty z Biblii podaję za: *Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. Poznań 2003. <http://biblia.deon.pl/> [data dostępu: 2.02.2013].

Mateusz przedstawia **samobójczą** śmierć Judasza przez powieszenie, choć z pewnością dla uczniów na lekcji polskiego ciekawsza byłaby wersja z Dziejów Apostolskich, której mogą nie znać: „Za pieniądze, niegodziwie zdobyte, nabył ziemię i spadłszy głową na dół, pękł na pół i wypłynęły wszystkie jego wnętrzności”. Wydaje się, że uczniowie mogą nie zdawać sobie sprawy z faktu, że schemat opisywania tej znaczącej w planie zbawienia postaci w czterech inwariantach ewangelicznych zmienia się — im starsza Ewangelia, np. Ewangelia św. Marka, tym pozycja Judasza bardziej marginalna, drugoplanowa. Najmłodsza — św. Jana, stawia go w najgorszym świetle. A zatem, w miarę jak tradycja ewangeliczna była spisywana, czyli to, co na temat życia Jezusa było znane w ustnym nauczaniu pierwotnego Kościoła, podlegało pewnej ewolucji. Oznacza to, że negatywna radykalizacja postaci Judasza z czasem się natężyła¹³. Warto uświadomić uczniom ten fakt i powrócić do 26 fragmentów z Biblii na jego temat.

Drugi paradygmat reinterpretuje tradycyjne podejście, mówi o tym, iż zdrada Judasza nie może być osądzana wyłącznie jako zło, ale trzeba na nią spoglądać także jak na wypełnienie planów Bożych. Jezus wybrał bowiem Iskariotę, *by na nim spełniło się Pismo* (J 13, 18). Niektórzy idą nawet o krok dalej, uważają, że Judasz był bohaterem, współbratem i współwybrańcem, razem z Chrystusem zbawił ludzkość. Spektakularnym przykładem takiego oglądu postaci jest niekanoniczny tekst — apokryf *Ewangelia Judasza*, która stanowi gnostycką wizję świata. Iskariota jest w niej wybrany i wywyższony nad innych apostołów, faworyzowany przez Jezusa: rozumiał plany Boże i miał świadomość, że będzie przeklęty przez pokolenia, co rzekomo oznajmił mu sam Chrystus. Tu znajduje się także często cytowane zdanie, iż Judasz musi poświęcić ciało, które okrywa Jezusa: „Ty zaś przewyższysz ich wszystkich. Człowieka bowiem, który mnie nosi, ty ofiarujesz”¹⁴.

Obie te czarno-białe tendencje należy w szkole rozpatrywać uczciwie bez polityzacji religii, mód na apokryfy i na literaturę marginalną, poza kanonem. Wydaje się, że w żadnej z tych koncepcji nie można do końca zamieszkać, zadomowić się i wyciągnąć jednoznacznych, definitywnych wniosków, byłoby to bowiem

¹³ Zob. *Ewangelia Judasza*. Wstęp, komentarz i przekł. z koptyjskiego W. Myszor. Katowice 2006. Por. też: *Sensacje a prawda o Ewangelii Judasza*. Wywiad z W. Myszorem przeprowadziła A. Sikora. „Gazeta Uniwersytecka UŚ” 2006, nr 10 (140). <http://gu.us.edu.pl/node/231291> [data dostępu: 2.02.2013].

¹⁴ Ibidem, s. 51.

krzywdzącym uproszczeniem, spłyceciem, a nawet zafalszowaniem historii dwunastego apostoła.

Motyw Judasza na lekcji języka polskiego

Ze względu na dominujący współcześnie typ kultury audiowizualnej¹⁵ uznałam, że warto pokazać reinterpretacje tej intrygującej postaci biblijnej na przykładzie fragmentów z filmów, najważniejszego obecnie kontekstu polonistycznej edukacji. Lekcja taka powinna zestawić różnorodność interpretacyjną motywu Judasza, głównie po to, by potwierdzić, że apostoł ten nie pozwala na łatwe i szybkie kompromisy, a także wskazać, że Judaszowa zdrada stanowi najbardziej tajemniczą i niedopowiedzianą historię z Biblii, nadal pozostającą w sferze domysłów, hipotez bądź wiary. Uczniowie wskażą zatem na podobieństwa i różnice w sposobie opowiadania o Judaszu, stosując analizę porównawczą.

Postać dwunastego apostoła zaprezentuję na przykładzie fragmentów filmów, które wywołały sporo kontrowersji — *Pasji* w reżyserii Mela Gibsona z 2004 roku oraz *Ostatniego kuszenia Chrystusa* Martina Scorsesego z 1988 roku¹⁶. W obu tych obrazach mamy generalny element wspólny, jest nim ekranizacja historii Jezusa, która miała na celu przybliżenie jego człowieczeństwa¹⁷. W *Pasji* owo człowieczeństwo przybiera formę cielesnej męki, którą Syn Boży przeżył jak zwykły śmiertelnik w ostatnich 12 godzinach swego życia, w *Ostatnim kuszeniu Chrystusa* natomiast Jezus został ukazany jako człowiek przeżywający swoje człowieczeństwo — wewnętrzne rozterki, wątpliwości, obawy, ulegający pokusom. Dla Scorsesego podstawowym tworzywem ukazującym ludzkiego Boga jest zasto-

¹⁵ Por. S. WYSŁOUCH: *Filmowe konteksty polonistycznej edukacji*. W: *Konteksty polonistycznej edukacji*. Red. M. KWIATKOWSKA-RATAJCAK, S. WYSŁOUCH. Poznań 1998, s. 92.

¹⁶ *Pasja* (tytuł oryginalny *The Passion of the Christ*). Reż. M. GIBSON. Icon Productions. USA 2004, oraz *Ostatnie kuszenie Chrystusa* (tytuł oryginalny *The Last Temptation of Christ*). Reż. M. SCORSESE. Universal Studios and Cineplex Films. Canada 1998.

¹⁷ Zob. recenzje filmowe: <http://www.filmweb.pl/film/Pasja-2004-38233/discussion/%22Pasja%22+a+%22Ostatnie+Kuszenie%22,2166209>; <http://www.egzorcyzmy.katolik.pl/recenzje-ksiazek/filmy/565-szatan-w-filmie-pasja-chrystusa.html>; <http://www.filmmusic.pl/index.php?act=recki&id=269> [data dostępu: 2.02.2013].

sowanie słowa, głównie monologów wewnętrznych postaci, a Gibson wyraża jego ludzki pierwiastek naturalistycznym obrazem, co jest dobrze widoczne w scenach biczowania, we fragmentach drogi krzyżowej czy samego już ukrzyżowania w filmie. Zaznaczają się też zasadnicze różnice w ocenie artystycznej, a także dotyczącej ładunku intelektualnego tych obrazów filmowych.

Jak zatem wygląda wizerunek Judasza w *Pasji* Gibsona? Film jest odbiciem tradycyjnego ducha katolicyzmu, czyli stereotypów kulturowych jeszcze sprzed Soboru Watykańskiego II, co uderza widza między innymi w przerysowanym portrecie Judasza jako syna zatracenia, a także w samym obrazie narodu żydowskiego. Projekcja powinna obejmować następujące sceny z filmu 32"–33" oraz 35"–38".

W *Pasji* po zdradzie Chrystusa Judasz popada w obłąd: zaczyna widzieć rzeczywistość w zdeformowany sposób, ma wrażenie, że ścigają go dzieci o przerażających twarzach, groteskowe karły. W ostatniej scenie z udziałem Judasza apostoł cały czas biegnie, jednak zdaje sobie sprawę z tego, że już nie może uciec. Ogarnięty szaleństwem i wyrzutami sumienia popełnia samobójstwo. Za jego czynem stoi upostaciowiony Szatan, androgyniczna, błada postać o trudnym do określenia wieku, który dobrze ukazuje realność pokuszenia. To on osobiście dręczy Judasza — osobę żalującą swego czynu, pogrążoną w rozpacz, która jednak utraciła nadzieję. W scenie ukazującej ostatnie chwile przed powieszeniem się apostoła zostały zaprezentowane „diabelskie atrybuty”, takie jak: larwy, muchy, nikczemnie uśmiechnięte karle dzieci, rozkładająca się padlina. To zaś naturalistycznie obrazuje fakt, że żywiołem Szatana jest zniszczenie i śmierć. W scenie poprzedzającej plugawą śmierć Judasza widzimy obok niego rozkładające się zwłoki osła, który może kojarzyć się uczniom z tryumfalnym wjazdem Jezusa do Jerozolimy. Symbolika tych dwóch kontrastujących z sobą obrazów wydaje się oczywista. Ważną rolę odgrywa w scenach z Szatanem i Judaszem także muzyka, która podkreśla atmosferę niepokoju i grozy — mroczna i etniczna, pulsująca w tle bębny, krzyki, a także przerażające dźwięki owadów.

Inaczej przedstawia Judasza kontrowersyjny film Martina Scorsesego *Ostatnie kuszenie Chrystusa*, który powstał z inspiracji powieścią pod tym samym tytułem autorstwa Nikosa Kazantzakisa. Judasz, centralna postać, jest wykreowany na najsilniejszego wśród apostołów, dodatkowo jest najbliższym przyjacielem i doradcą Mesjasza. Godzi się również, po kilku prośbach Pana i tłumaczeniu historii zbawienia, na to, by wydać swojego Nauczyciela. Pro-

jekcja podczas lekcji powinna obejmować ostatnią scenę z filmu, a w szczególności fragment od 2'23" do 2'32". W końcowej scenie filmu, dokładniej: w ostatnim kuszeniu Chrystusa na krzyżu, gdy Jezus wyobraża sobie alternatywne życie w ciele człowieka, rodzinę, żonę, dzieci zamiast ofiarowania i odkupienia, Judasz zwraca się do niego tymi słowami:

„Zdrajca! [...] Twoje miejsce było na krzyżu. Tam kazał ci walczyć Bóg Izraela. Ale przestraszyłeś się i gdy śmierć podniosła głowę, uciekłeś” [...]. „— Ja jestem Barankiem Bożym — beczales. — Idę na rzeź, żeby ocalić świat. Judaszu, mój bracie, nie bój się. Śmierć to brama do nieśmiertelności. Trzeba przez nią przejść. Pomóż mi! A ja tak bardzo cię kochałem, tak bardzo ci ufałem, że zgodziłem się, zdradziłem cię. Ale ty... ty...” [...]. Jezus upada na ziemię [...]. Jan płacze, Piotr także ociera łzy: „Oszukałeś nas [...]. Judasz ma rację: złamałeś słowo. Zmarnowaliśmy nasze życie”¹⁸.

I wówczas wyobrażenie czy sen się kończą. Pograżony w ciemnościach Chrystus wisi na krzyżu, a apostoł staje się kluczową postacią dramatu zbawienia Boga-Człowieka, bo dał pewność i ostateczne zwycięstwo Mesjaszowi. Poza tym użyte przez Judasza słowo *zdrajca*, w kontekście czynu Jezusa, odwraca rolę w filmowej historii zbawienia.

Szkoła

Ze względu na popularność apostoła¹⁹, którą znakomicie ilustruje literatura XX wieku, warto mówić o nim na lekcji języka polskiego, choć może to być trudne dla nauczyciela, który przecież nie jest katechetą, a porusza się zarówno na gruncie wiary, mitu, wiedzy, jak i ideologii. Uczniowie najczęściej nie znają fragmentów biblijnych mówiących o Judaszu, mogli słyszeć już „przetworzony” obraz zdrady, zwłaszcza każdego roku w okresie Świąt Wielkanocnych. Proponuję zatem powrót do źródła, do nowotestamentowego

¹⁸ Cyt. za: N. KAZANTZAKIS: *Ostatnie kuszenie Chrystusa*. Poznań 1992, s. 444–447.

¹⁹ Por. z opisem Judasza w polskim dramacie XX wieku, np. B. POPCZYK-SZCZĘSNA: *Postać Judasza w dramacie polskim XX wieku. Potyczki z referencją*. Kraków 2003; oraz w malarstwie: S. KOBIELUS: *Ikonografia zdrady i śmierci Judasza*. Ząbki 2005.

Judasza oraz uchwycenie jego wielogłosowości w tekstach kultury. Dlaczego taka lekcja może okazać się ważna i interesująca?

Proponowane teksty kultury mają pobudzić uczniów do własnych poszukiwań, do własnych przemyśleń, mają motywować ich aktywną lekturę Biblii. Dają także impuls do trudnych rozmów o wierze i teologii. Ponadto, co istotne, pytać o Judasza — to pytać o wartości. Józef Tischner w książce pt. *Myślenie według wartości* pisał: „język religijny jest językiem aksjologicznym, to znaczy językiem mówiącym coś na temat wartości, ściślej zaś na temat człowieka, który żyje w świecie określonych wartości i dokonuje nieustannych wyborów. [...] Człowiek i Bóg pojawiają się w nim nie tylko jako byty, lecz przede wszystkim jako wartości”²⁰.

Lekcja taka pokazuje również dobrze odwołania intertekstualne, to, że Pismo Święte pozostaje źródłem różnorodnych przekształceń, ciągłej reinterpretacji, dekonstrukcji znanych motywów. Mogą być one odzwierciedleniem słów ewangelistów, mocno związanych ze światopoglądem chrześcijańskim, jak również z rozbijaniem utartych schematów, co ukazuje zestawienie przywołanych filmów.

Postać Judasza, ze względu na negatywne konotacje, może stać się tematem do rozmowy o uprzedzeniach religijnych, o polskim antyjudaismie we współczesnym społeczeństwie, o metodach wykluczania, izolacji i naznaczania Żydów. Wiadome jest, że lekcja na temat Judasza i jego roli w historii zbawienia nie wpłynie znacząco na poprawę dialogu chrześcijańsko-żydowskiego, ale warto mieć nadzieję, że pozwoli uczniom zastanowić się nad kwestią obiektywnego spojrzenia na wspólną historię. Biegu historii bowiem zmienić się nie da, niektórzy jednak próbują ją wypaczyć. Konieczne jest więc, aby przede wszystkim w szkole zwalczać przekłamania, stereotypy i uproszczenia.

²⁰ J. TISCHNER: *Myślenie według wartości*. Kraków 2005, s. 88.